

Mount Isa -- suomalaiskeskus kaukana Australian aavikolla

Jokainen Australian suomalainen tuntee Mount Isan (lue maunt aisa) ainakin nimeltä. Osa heistä on siellä ollut työssä siirtolaisuutensa jossakin vaiheessa. Suomessa sellaisen paikan olemassaolosta ei tiedä juuri kukaan. Vaikka Mount Isa kuuluu maailman rikkaimpiin hopea- ja lyijykäivoksiin, on se paikkakuntana varsin vaatimaton, ja ikäkin sillä on vasta neljänneksivuosia.

Vanhemmissa kartoissa ei Mount Isaa mainita, eikä se vuorena mainintaa ansaitsekaan; se on vain kukkularyhmä, joka kuuluu Cloncurrin vuoriseltuun. Se sijaitsee länsi-Queenslandissa, Karpentaria-lahden pohjukasta n. 300 km melkein suoraan etelään.

Seudun malmirikkaudet keksi vasta v. 1923 malminetsijä John Campbell Miles, joka vaimonsa Isabelin nimen mukaan antoi paikalle nimen Mount Isa. Työt siellä aloitettiin samana vuonna. Kun seudulla ei ollut minkäänlaista asutusta — joitakin mustia alkuasukkaita lukuunottamatta —, oli työvoima tuotava muualta. Miehet asuivat teltoissa. Vesi tuotiin hevoskyydillä pitkän matkan päästä, ja se maksoi meikäläisten mittojen mukaan suunnilleen markan litralta. Poliisi ja ensiapumies edustivat paikkakunnalla esivaltaa.

Isan rakentaminen edistyi hitaasti, eikä ihmekään, sillä rakennustarvikkeet oli tuotava itärannikolta yli tuhannen kilometrin päästä. Teltoista muutettiin peltimökkeihin, joissa oli multapermanto. Valo saatiin öljylampuista. Kaksikymmentä vuotta sitten valmistui rautatie itärannikolta Mount Isaan, ja v. 1931, sulattimon aloitettua toimintansa, kaivoksen työ pääsi täydellä vauhdilla käyntiin.

Kaikista maailman paikoista, mihin suomalaisia on joukolla sijoittunut, Mount Isa lienee kuumimpia. Mt. Isan kaltaisessa työpaikassa ei ole muuta viehätysvoimaa kuin palkka. Hyvien tulojen houkuttelemana sinne suomalaisetkin ovat lähteneet, toiset ansaitakseen matkarahat takaisin Suomeen, toiset hankkiakseen varoja päästäkseen alkuun farmilla tai muussa itsenäisessä yrityksessä. Ja monet, joilla on vakituinen työpaikka tai oma farmi, käyvät välillä hankkimassa rahaa satunnaiseen tarpeeseen, kuka auton ostoon, kuka velkojen maksuun.

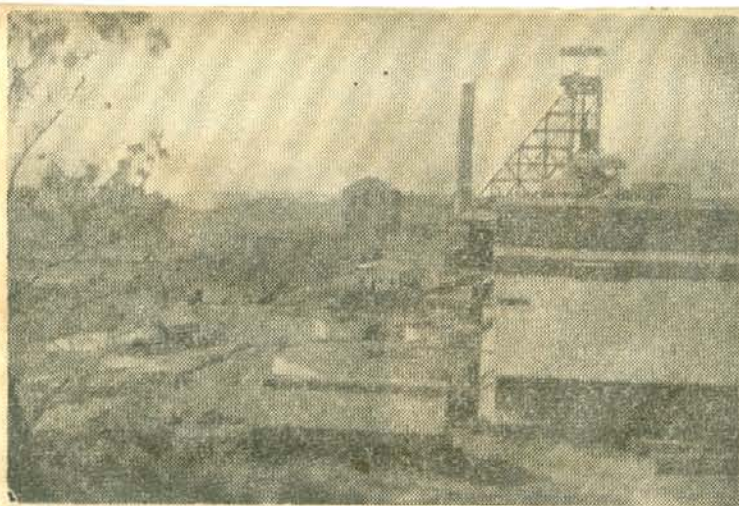
Tauno Kokkolan peltisauna.

Paitsi tavallista, hyvää työpalkkaa maksetaan Isassa myös n.s. lyijy-lisää, joka määrätään kuukausittain lyijyn hinnan mukaan. Tämän vuoden aikana se on ollut keskimäärin 10 puntaa viikossa eli Suomen rahassa n. 20.000 markkaa ylimääräistä tuloa kuukaudessa.

"Smithin pankki" kiusauksena

Mikä liukkaasti tulee, — siukkaasti meneekin, ja varsinkaan yksinäiset eli "sinkelimiehet" tai sellaiset, joiden perhe on toisella paikkakunnalla tai jopa kaukana kotimaassa, eivät kannu huolta huomisesta, vaan tallettavat ra-

hansa liiankin mielellään "Smithin pankkiin", mikä tarkoittaa, että he ovat ahkeria vieraita Smithin hotellissa. Täkäläisessä kielenkäytössä hotelli merkitsee kapakkaa, sillä Australian hotellien huomattavin osa eivät ole asuintilat, vaan ennen kaikkea baari. Usein ei hotellissa asuinhuoneita todellisuudessa olekaan, vaikka ne lain kirjaimen täyttämiseksi voidaan tarpeen tullen tarkastajille näyttää. Isan hotellissa on juotu monen suomalaisen pojan matkarahat, on juotu keneltä terveys, keneltä järki. Ja juodaan vastakin. Ja mikäpä on tuhatessa, kun yhtiö

Monut Isan kaivos.

Näkee, että mies on Härmästä, vaikka onkin joutunut Isan Smeittarille.

huoltaa sairauden tai tapaturman sattuessa ja valtio pitää vanhana huolen, antaa eläkkeen ja lopuksi ilmaisen oleskelun ja hoidon sairaalassa.

Yhtiökin on selvillä näistä inhimillisistä heikkouksista, ja se on turvannut työntekijänsä perheiden toimeentulon perustamalla oman kaupan, josta kaivoksen henkilökunta ja heidän perheensä saavat ostaa jokseenkin kaiken tarvitsemansa. Lasku merkitään asianomaisen kaivosmiehen tilille, ja kauppa ottaa osansa suoraan palkasta.

Kaivosmiehet saavat lomaa kolme viikkoa vuodessa, mutta tavallisesti loma säästetään viettäväksi kerran kahdessa vuodessa, jotta sitten saataisiin olla kokonaista puolitoista kuukautta vihreämmillä laituksilla, poissa Isan pölystä ja savusta. Mutta tarvitaan pitkä penni, ennenkuin kokonainen perhe pääsee edes rannikolle, Townsvilleen, ja sieltä on vielä toinen mokoma Brisbaneen, joka on isalaisten tavallinen lomanviettopaikka. Joskus ei auta muu kuin myydä perheen huonekalut ja niillä rahoilla viettää loma. Takaisin tultua ostetaan kaivoksen kaupasta uudet huonekalut ja maksetaan ne vähitellen tilistä.

Suomalaiset ovat Isassa hyvässä maineessa. Väitetään, ettei sieltä suomalaisen tarvitse tyhjin toimin pois lähteä, vaikka olisi miten pitkä jono työnhakupaikalla. Sodan ajalta kerrotaan, että rautatieasemalla jo odottivat vaunut, joissa suomalaiset piti viettämään keskitysleirille, mutta yhtiö kieltäytyi heitä luovuttamasta, ja niin saivat Isan suomalaiset jäädä paikoilleen. Vapautettiinpa suomalaisia leireiltäkin sillä ehdolla, että he menivät kaivokseen töihin.

Suomalaiset "etulinjassa"

Tuskinpa kukaan suomalainen on ajatellut Isaan lähtiessään jäävänsä sinne erämaan keskelle loppuikäkseen, mutta niin vain on joillekin käynyt. Muutamia suomalaisia on asettunut sinne vakinaisiksi asukkaiksi. Ja että monen suomalaisen maallinen matka on päätynyt Mt. Isassa, sitä ovat osoituksena suomalaisten haudat Isan hautausmaalla. Niitä on siellä jo alun toistakymmentä. Tämän maan hautausmaat ovat yleisestikin hoitamattomia, autioita paikkoja, ja missäpä voisi hautausmaakarumpi olla kuin siellä keskellä hieta-avikkoo. Istutuksia ei ole, sillä kuivuuden vuoksi niitä olisi mahdotonta hoitaa. Vain hautakivet, jollaisen pystyttämisen jokaisen suomalaisen hauldalle Mt. Isan suomalaisten seura on ottanut kunniatehtäväkseen, ja lasikupujen sisällä olevat vahakukkasat koristavat kaukaisesta kotimaasta tulleiden viimeisiä leposijoja.

Muutamit suomalaiset kaivosmiehet lähtivät koettamaan onneansa väljemmille vesille ja menivät Fidshi-saarten kultakaivoksiin. Siellä he ovat päässeet hyvin aseisiin, naineet saarelaisprinsessoja ja kuuluvat viihtyvän hyvin. Kuumankostea ilmastokaan ei liiaksi rasita, sillä alkuasukkaat tekevät työt ja valkoiset ovat kaikki "päälysymiehinä".

Mount Isassa sensijaan suomalaisten on todettu sopivan erinomaisesti raskaimpiin töihin, ja niinpä he ovatkin kaivoksessa sähköporineen ja lapioineen aivan "etulinjassa". Kaivoksessa on käytäviä kilometrimäärin eri tasoilla eri levelleillä. Muuan suomalainen porukka eli gangli työskentelee alimmalla eli kolmannella levelillä n. 800 metrin syvyydessä. Maaperä on kaikkialla kovaa kalliota, joten sortumisen vaara on melkein olematon. Tapaturmia sat-

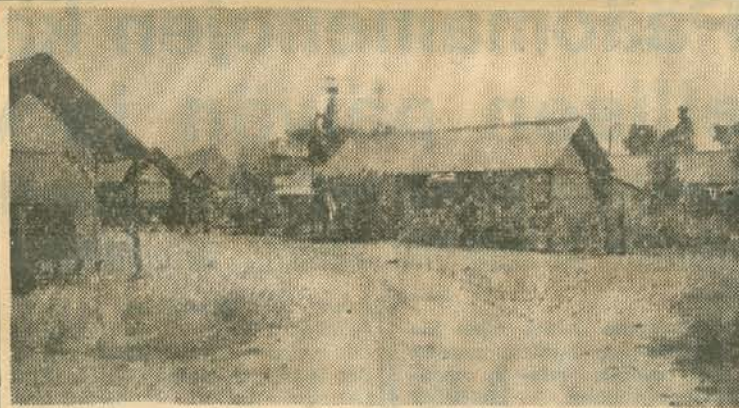
tuu kuitenkin silloin tällöin, mistä ovat todistuksena myös muistokirjoitukset suomalaisten haudoilla: accidentally killed — tapaturmaisesti kuollut...

Myös vierailumme aikana sattui kuolemaan johtanut tapaturma, kun muuan australialainen putosi "ooripokettiin", suppiloon, jota myöten malminlohkareet pudotetaan kuljetusvaunuihin. Ennenkuin säikähtyneet työtoverit ennättivät antaa hätäkellolla pysäyttämismärkin kone miehille, oli uhri valunut loh-kareitten mukana suppiloon ja murskautunut kuoliaaksi. — Kuolemataipauksen sattuessa työt seisahtuvat kaivoksessa vuorokaudeksi mainareitten kirjoittamattoman lain mukaan. Hautajaiset pidetään heti, kun ruumis on saatu päivänvaloon, viimeistään seuraavana päivänä. Se on muuten yleinen sääntö hautajaisista niin kuumassa maassa kuin Australiassa, ja niin täällä eivät edes lähimmät omaiset ennätä hautajaisiin, jos sattuvat asumaan vähänkään kauempana.

Vaikka tapaturmat ovat harvinaisia, uhkaa kaivosmiesten terveyttä kaikkialla ilmassa leijuva liijypöly, josta moni on saanut keuhkoihinsa parantumattoman vian. Silloin on ollut pakko lähteä etsimään terveyttä ja toimeentuloa muualta, jos voimat ovat vielä siihen riittäneet.

Suomenkieli englanti-laistunut

Mount Isan suomalaisilla on omassa keskuudessaan paljon yhteisiä harrastuksia. Seurustelu tapahtuu suomenkielellä. Senpä vuoksi moni Isassa vuosia ollut ei ole oppinut englanninkieltä juuri enempää kuin tullaakseen toimeen työssä ja jotenkuten kauppa-uo-deissa. Yhteisissä tilaisuuksissa on innostus ja isänmaallinen henki korkealla, niissä pidetään puheita, muistutellaan mieleen vanhoja

rehti- ja telttamökkejä.

tuttuja ja rakkaita lauluja. Lapset esittävät omaa ohjelmaansa, kuka laulaen, kuka lausuen. Tosin runoihin tahtoo tulla koulussa opittu englantilaisien lastenkamarilorujen nuotti, mutta sanat ovat kuitenkin suomea.

Suomalaisten hengellisestäkin elämästä koetetaan pitää hyvää huolta, kun nyt sekä Amerikasta että Suomesta tulleet pastorit vierailivat Isassa pitämässä suomenkielisiä jumalanpalveluksia ja muita tilaisuuksia. Kotimaan uutisia kuunnellaan halukkaasti, ja samalla haaveillaan käynnistä kotimaassa olympialaisvuonna.

Australian suomenkieli on muualakin koko lailla englantilaistunut, mutta Isassa se on vellan kummallista. "Komppania piltaa siftipösuille haussit", sanoo isalainen ja puhuu rikareista, smeltarista, ja muista tvöbön kuuluvista asioista omalla kielellään. Nimetkin ovat Australiassa muokkautuneet muokkalaisten helvettimäisyyksiksi: Mäen Jaska Härmästä on täällä Mr. Jack Maki. Toivosta on tehty Tom ja Yriöstä Joe. Kauhavalainen Yrjö Korpela käyttää nimeä George, mutta kun tuo "Tsootsi" on suomalaisen suussa hankalanmuotoinen, se on uudelleen suomenlaistettu, ja niin kulkee entinen Yrjö Korpela suomalaisten keskuudessa Joutsu Korpelan nimellä.

Samainen Yrjö Korpela on muuten mies, jota voisi pitää suomalaisen mainarin esikuvana. Hän on uskollisesti palvellut "komppaniaa" runsaasti toistakymmentä vuotta, menetti yksitoista vuotta sitten kätensä ja muutamia sormia toisestakin maanalaisessa räjähdysnettomuudessa, jossa kaksi työtoveriä kuoli. Hän on suomalaisten keskeisimpiä henkilöitä ja kuin itseoikeutettu Suomalaisen Seuran puheenjohtajan tehtävään. Hänen toimipaikkansa on kaivoksen porttiavahdin rakennuksessa, ja siellä hän tapaa päivittäin kaikki maanmiehensä. Yhteiset asiat tulevat näin nopeasti hoidetuiksi, ja sana kulkee kaikille.

Sauna vaikka vesitankista

Suomalaisille naisille on annettava täysi tunnustus ahkerasta työstä ja hyvästä taloudenpidosta. Monta kaunista suomalaista kotia on näissäkin oloissa luotu, ja monen perheen emäntä on täysihoitolaista eli "poortimiehiä" ja ruokavieraita pitämällä antanut oman osansa perheen talouden tukemiseen. Ja työtä kyllä riittää yksin pyykinpesussa, sillä kuumana aikana on vaatteet vaihdettava pari kertaa päivässä, jos yrittää siistinä pysyä.

Suomalaisista lehdistä luimme erään australialaisen sairaanhoitajattaren lähteneen Suomeen mm. tutustuakseen suomalaiseen saunaan. Sitä varten ei olisi tarvinnut matkustaa maailman toiseen laitaan, sillä Australiassakin on saunoja jokseenkin joka paikassa, missä on suomalaisia. Isassakin niitä on käytössä ainakin kolme. Tosin niiden ulkonäkö eroaa melkoisesti suomalaisen saunan ihannekuva: hirsimökistä järven rannassa. Jukka Mäen sauna on lähinnä kotimaista mallia, koska se on oikeassa rakennuksessa, mutta Kokkolan sauna on tehty aaltopellistä, Isohuhdan taas suuresta vesitankista. Eteisen seiniksi on pystytetty peltilevyt, kattoa ei ole, niin että makeitten löylyjen päälle vilvoitellessaan saa ihailia etelän yötä ja tähtitaivasta. Tuntuikin kotoiselta nähdä pohjoisella taivaalla komea Otava, joka etelämpään mennessä häviää näkyvistä kokonaan.

Luulisj runoratsun karttavan näin kuivia ja pölyisiä taipaleita, mutta laukkaa se Isassakin, ja jos se joskus onnahtaa, se ymmärrettäköön ja annettakoon anteeksi. Vanha isalainen Toivo Tamminen on sepittänyt Isan kunniaksi runon, joka antaa sikäläisestä olost ja elämästä aidomman kuvan kuin kaukaa tulleen tilapäisvieraan selostus.

"Mount Isa.

Mount Isa paikka oiva, nimi varsin

tuttu.

Luonto ei ole vihannoiva, vaan se on eri juttu.

Kas kaivos täällä elon antaa, sieltä mainarit rahaa saapi.

Smithin pankkiin ken ne kantaa, hän hoopona tallustaapi.

Tarkkana ken olla voi ja rahansa ken säästää,

hänelle onni unelmoi ja palkkahästä päästää.

Toiset draivaa, toiset raisaa, toiset saftit sinkkaa.

Pelimehet innoissaan ne sekää korttipinkkaa.

Ajan kulu, rahan meno, ken pakan väärin muistaa.

Kas shillingit on kivoja, ne pyörii sekä luistaa.

Emännät ne innoissaan hämmen-telee patojaan.

Toisella on hieno suru, missä vii-pyy se kullamuru.

Lienee mennyt kapakkaan sam-muttamaan janoaan,

unhoittanut kohtuusrajan, siitä tehnyt yli-ajan.

Tyttölasten paratiisij Isa omi var-maan,

tumma sekä vaalea saa täällä oman armaan.

Leipäsuden nimeä ei heistä kukaan kann,

vaan korppuhiirenä olla saapi Ulla sekä Hanna.

On meillä tointa, innostusta, aikaa aika lailla.

Apua aina annetaan, ken sitä omi vailla,

saa yksityinen, yhdistys ja myös-kin Suomi-lehti.

Apu aina annettu omi rellu sekä rehti.

On Isa paikka verraton, täällä päivät ne hyvin luistaa.

Mies hooponakin lähtenyt tänne takaisin tulla muistaa."

Sydneyssä joulukuussa.

Helinä Kuusiola.